

Aspekty výkonu trestu odňatia slobody v Slovenskej a Talianskej republike

Aspects of the execution of prison sentences in the Slovak and Italian Republic

Mgr. Adam Aster

Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva, Ústav verejného práva

Anotácia

Trest odňatia slobody predstavuje spravidla najprísnejšiu sankciu, ktorá môže byť jednotlivcovi uložená. Plnenie všetkých funkcií a účelov trestania však musí byť vždy v súlade so základnými ľudskými právami a slobodami. Tento príspevok poskytuje čitateľom náhľad na osobitosti podmienok výkonu trestu v podmienkach Slovenskej republiky a Talianskej republiky.

Annotation

Imprisonment is generally the harshest penalty that can be imposed on an individual. However, the fulfilment of all the functions and purposes of punishment must always be consistent with fundamental human rights and freedoms. This paper provides the readers with an insight into the peculiarities of the conditions of execution of punishment in the conditions of the Slovak Republic and the Italian Republic.

Kľúčové slová

Trest, výkon trestu, odňatie slobody, ústav pre výkon trestu

Keywords

Sentence, execution of sentence, imprisonment, penal institution

Úvod

Trestnú politiku štátu charakterizujeme ako súbor politických, legislatívno-technických a organizačných opatrení. Ich cieľom je kreovať ucelenú a dlhodobú koncepciu trestného práva, vrátane jednotlivých zásad a inštitútov, ktoré vytvárajú jej základ. Ukladanie trestov vo všeobecnej rovine sleduje cieľ odradiť potenciálnych páchatel'ov od páchania trestnej činnosti, teda účelom je prevencia. Právomoc trestať vyplýva zo základného vzťahu medzi štátom ako autoritou a občanom, páchatel'om pre ochranu práv a záujmov spoločnosti.^[1]

Cieľom a účelom ukladania trestov je zabezpečiť tzv. generálnu prevenciu zameranú na širokú verejnosť, a špeciálnu prevenciu zameranú výlučne na páchatel'a. Obe prevencie zabezpečujú ochranu spoločnosti proti trestnej činnosti. V prípade generálnej prevencie je cieľom odradiť spoločnosť od páchania trestnej činnosti, zatiaľ čo v prípade špeciálnej prevencie je cieľom zabrániť páchatel'ovi v opakovaní trestnej činnosti.

Trest odňatia slobody teda plní:

1. ochrannú funkciu – chráni spoločnosť a zabraňuje v páchaní ďalšej trestnej činnosti zo strany odsúdeného;
2. preventívnu funkciu – odrádza ostatných od páchania trestnej činnosti a vyjadruje morálne odsúdenie páchatela;
3. resocializačnú funkciu – pôsobí na odsúdeného jednotlivca, aby prehodnotil svoj postoj k páchaniu trestnej činnosti a aby po skončení výkonu trestu viedol riadny život.^[2]

Akékoľvek porušenie nedotknuteľných práv odsúdeného, ktoré nevyplýva z obmedzení v súvislosti s výkonom trestu, resp. nevyhnutne potrebných na pozbavenie slobody, naruša jeho dôstojnosť a v podstate vylučuje možnosť aby trest mohol plniť svoju prevýchovnú funkciu, pretože nie je možné prevychovať k zákonnosti osobu, ktorej dôstojnosť ako ľudskej bytosti bola nezákonne narušená. V takýchto prípadoch je zamedzené splnenie resocializačnej funkcie trestu.

Chcel by som taktiež podotknúť, že postupnou globalizáciou, europeizáciou a vývojom spoločnosti sa menia aj okolnosti v súvislosti s výkonom trestu odňatia slobody. U osôb patriacich do špecifických kategórií ako ženy, mladiství a prípadne osoby spadajúce do LGBTQI+ komunití prekročenie prahu ústavu vyvoláva osobitné výzvy, ktoré sťažujú už spomenutú cestu k resocializácii. Je preto potrebné určiť špecifické regulačné cesty, poskytnúť organizačné a materiálne zabezpečenie, ponúknuť špecifické vzťahové prístupy, aby sa tieto osoby sprevádzali na ceste k prekonaniu ich podmienok menšiny.

V tejto súvislosti sa domnievam, že zaobchádzanie s väzňami by malo zodpovedať modelom, ktoré uprednostňujú samostatnosť, zodpovednosť, socializáciu a integráciu. Reedukačné zaobchádzanie s odsúdenými a väznenými osobami by malo byť zamerané aj na podporu procesu úpravy osobných podmienok a postojov, ako aj rodinných a sociálnych vzťahov, ktoré sú prekážkou konštruktívnej účasti na spoločenskom živote.

Tento príspevok má za cieľ porovnať podmienky výkonu trestu odňatia slobody v medziach Slovenskej republiky a Talianskej republiky. Pre úplnosť dodávam, že sa budeme venovať najmä vnútroštátnej úprave Talianskej republiky.

Spoločný legislatívny rámec

Ochrana práv odsúdených (väzňov) je predmetnom normatívnej úpravy obsiahnutej vo viacerých medzinárodných dokumentoch. Nakoľko Slovenská republika a Talianska republika sú členskými štátmi Európskej únie, tvrdé jadro legislatívnej vnútroštátnej úpravy a mantinely, ktoré plynú z medzinárodných zmlúv a úniového práva majú do istej miery podobné, ak nie identické.

Východiskovými dokumentami sú predovšetkým: Štandardné minimálne pravidlá OSN pre zaobchádzanie s väzňami vo forme odporúčaní všetkým členským štátom OSN.^[3] Tento dokument obsahuje minimálne pravidlá, resp. štandardy pre používanie nástrojov, prostredníctvom ktorých dochádza k obmedzovaniu osobnej slobody vo väzniciach. Možno teda konštatovať, že predmetný dokument obsahuje a stanovuje univerzálne pravidlá výkonu trestu odňatia slobody, bez ohľadu na prípadné miestne špecifiká.

Európske väzenské pravidlá predstavujú prepracovanú verziu Štandardných minimálnych pravidiel OSN, pričom sú aktualizované na európske tradície, kultúrne hodnoty a nové stratégie väzenia.^[4] Kľúčovým aspektom v Európskych väzenských pravidlách je zachovanie a rešpektovanie ľudskej dôstojnosti väzňov. Európske väzenské pravidlá boli v roku 2006 aktualizované ukotvením práva väzňov na prístup k adekvátnej právnej pomoci. Uvedený dokument stanovuje rámec práv odsúdených, minimálne štandardy na formálne náležitosti umiestnenia osôb v ústavoch, ubytovanie, stravu, hygienu, právnu pomoc, kontakt s vonkajším svetom, väzenský režim, prácu, cvičenie a odpočinok, vzdelávanie, uplatňovanie slobody myslenia, svedomia a vyznania, právo na informácie, osobný majetok, prepustenie na slobodu, osobitné podmienky špecifických skupín: žien, detí, cudzincov, etnických a jazykových menšín, ďalej poriadok, disciplínu, bezpečnosť, spôsoby obmedzenia slobody, ako aj požiadavky na personálny substrát ústavov.

Ďalším dokumentom upravujúcim podmienky výkonu trestu odňatia slobody je Európsky dohovor na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania z roku 1987, prijatý Európskym výborom na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania.^[5]

Najvýznamnejším medzinárodným dokumentom, ktorý upravuje základné práva a slobody osôb, ktoré sú vo výkone trestu odňatia slobody, je Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd.^[6]

Predmetný dokument poskytuje aj osobám, ktoré sú odsúdené a sú vo výkone trestu odňatia slobody, viaceré procesné práva, ktoré možno označiť ako základné práva a slobody. Konkrétne Čl. 3 zakazuje mučenie, neľudské zaobchádzanie a trestanie, ako aj ponižujúce zaobchádzanie a trestanie. Tento zákaz vychádza z nevyhnutnosti zachovania fyzickej a psychickej integrity človeka, ktorá je predpokladom jeho humánneho zakotvenia v spoločnosti. Spolu s právom na život a osobnou slobodou patrí k základným a prirodzeným právam človeka. Čl. 5 garantuje odsúdenému, právo na slobodu a bezpečnosť. Dôvody pozbavenia osobnej slobody sú taxatívne vymedzené v čl. 5 ods. 1, pričom jedným z týchto legálnych a legitímnych dôvodov je aj zákonné uväznenie po odsúdení príslušným súdom. Z dikcie čl. 5 ods. 1 písm. a) vyplýva, že tieto dôvody a podmienky pozbavenia osobnej slobody, musia byť zákonné a vykonané na základe interných normatívnych aktov. V neposlednom rade, čl. 6 ods. 1, garantuje aj odsúdenému, ktorý je vo výkone trestu odňatia slobody, právo na spravodlivý súdny proces. Obsahom tohto práva je totiž právo na vymožitelnosť práva. Čl. 13 odsúdenému, ktorý je vo výkone trestu odňatia slobody, garantuje právo na účinný prostriedok nápravy.

Legislatívna úprava a podmienky výkonu trestu odňatia slobody v Slovenskej republike

Základnými predpismi sú

1. Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky (ďalej len Ústava SR);
2. Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“);
3. Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“);
4. Zákon č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „ZVTOS“);

5. Vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 368/2008 Z. z., ktorou sa vydáva Poriadok výkonu trestu odňatia slobody v znení neskorších predpisov (ďalej len **Poriadok VTOS**).

Pozbavenie slobody musí byť vždy zákonné, teda musí byť vykonané v súlade s konaním ustanoveným zákonom a okrem toho každé opatrenie, ktorým je jednotlivec pozbavený slobody, musí byť zlučiteľné s dikciou Čl. 17 Ústavy SR, ktorým je ochrana jednotlivca proti vôli. Výkon trestu odňatia slobody predstavuje zákonom upravený zásah do osobnej slobody ako aj slobody pobytu a pohybu.

Nútené práce a nútené sú síce Čl. 18 ods. 1 Ústavy SR vylúčené, ods. 2 písm. a) predstavuje výnimku z tohto pravidla a ods. 1 sa na osoby vo výkone trestu nevzťahuje. Odsúdení sú povinní pracovať pokiaľ sú zaradení do práce a na základe vykonaných zrážok z odmeny odsúdených sa uhrádzajú náklady výkonu trestu odňatia slobody, poukazuje sa výživné pre závislé osoby a hradia sa pohľadávky oprávnených.

Majetkové práva odsúdených vo výkone trestu ostávajú zachované, avšak samozrejme, odsúdení sú obmedzení osobne vykonávať vlastnícke práva, ktoré si vyžadujú ich fyzickú prítomnosť. Právo dispozície s majetkom je realizovaný prostredníctvom právneho zástupcu.

Základné sociálne práva osôb vo výkone trestu odňatia slobody v Slovenskej republike

Pod právnym postavením sa rozumie súhrn práv a povinností, ktoré právny poriadok štátu priznáva občanovi. Počas doby výkonu trestu odňatia slobody podmienky, ktoré sa v rámci trestu uplatňujú, prirodzene vplývajú na oblasť základných ľudských práv a slobôd odsúdeného. Výkon trestu odňatia slobody sa vzhľadom na svoju povahu nedá zlúčiť s výkonom niektorých základných ľudských práv. Počas výkonu trestu odňatia slobody sa môžu obmedziť len tie práva, ktorých výkon by bol v rozpore s účelom výkonu trestu, alebo ktoré sa nemôžu vzhľadom na výkon trestu uplatniť.

Predpisy upravujúce výkon trestu stanovujú taktiež základné sociálne práva odsúdených, ktorými sú: ubytovanie, stravovanie, odievanie, spánok, osobná hygiena, veci osobnej potreby a ich ostatné práva, najmä návštevy, korešpondencia, prijímanie balíkov, používanie telefónu, disponovanie s peňažnými prostriedkami, nákup potravín, zdravotná starostlivosť, vychádzka, vzdelávanie, styk s advokátom. Práva sú doplnené súborom povinností podľa § 39 a 40 ZVTOS. Podobne aj predpisy regulujúce výkon väzby upravujú ubytovanie obvinených, ich stravovanie, odievanie, spánok, zdravotnú starostlivosť, vychádzky, veci osobnej potreby, styk s obhajcom a inými osobami, návštevy, korešpondenciu, používanie telefónu, prijímanie balíkov, disponovanie s peňažnými prostriedkami, nákup potravín a iných vecí, prístup k informáciám, poskytovanie psychologických a sociálnych služieb a ochranu práv obvinených.

Trest odňatia slobody je štandardne vykonávaný v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody s minimálnym stupňom stráženia, stredným stupňom stráženia a maximálnym stupňom stráženia, v ústave na výkon trestu odňatia slobody pre mladistvých, ako aj v nemocnici pre obvinených a odsúdených.^[7] Do samostatných ciel či izieb sa umiestňujú oddelene ženy od mužov, mladiství od dospelých odsúdených, odsúdení podľa stupňa stráženia a podľa vnútornej diferenciacie.^[8] Výkonom trestu v jednotlivých stupňoch stráženia sa sleduje aj regulácia a kontrola pohybu a činnosti odsúdených v záujme zaistenia ich primeranej izolácie. Vonkajšia diferenciacie je upravená § 12 a nasl. ZVTOS.

Program zaobchádzania, ktorý predstavuje súhrn aktivít zameraných na rozvoj osobnosti odsúdeného, jeho primerané správanie a hodnotovú orientáciu vypracúva pre každého odsúdeného individuálne na to určený špeciálny pedagóg.^[9] Odsúdenému je poskytovaná strava trikrát denne. Táto by mala zodpovedať odporúčaným výživovým dávkam, pričom by sa malo prihliadať aj na druh a náročnosť vykonávanej práce, vek a zdravotný stav odsúdeného.^[10] Pri stravovaní sa prihliada aj na kultúrne a náboženské tradície odsúdených. Medzi vydávaním jedál nesmie byť väčší časový odstup ako sedem hodín. Čo sa týka osobnej hygieny, má odsúdený právo na sprchovanie najmenej dvakrát v kalendárnom týždni. Ak to vyžaduje výkon práce, do ktorej je odsúdený zaradený, alebo iné okolnosti, umožní sa mu sprchovanie podľa potreby.^[11]

Chcel by som vyzdvihnúť zákonné ustanovenie, že ubytovacia plocha pre odsúdených nesmie byť menšia ako 3,5 m²^[12], pričom u žien a mladistvých nesmie byť menšia ako 4 m², pričom izba, alebo cela by mala byť vybavená základnými položkami, ako sú lôžko, matrac, podhlavník, elektrické osvetlenie a pod. Realita slovenských väzňov je žiaľ taká, že Slovenská republika ledva spĺňa túto podmienku.^[13]

Legislatívna úprava a podmienky výkonu trestu odňatia slobody v Talianskej republike

Ústava Talianskej republiky

Obdobne ako je tomu v podmienkach Slovenskej republiky na obmedzenie osobnej slobody sa vzťahujú viaceré zásady Ústavy Talianskej republiky č. 298 z 27.12.1947 (ďalej len "Ústava TR"). Jedným z hlavných pravidiel nájdeme v Čl. 27 ods. 3 Ústavy TR, ktorý pre tresty zakotvuje zákaz zaobchádzania v rozpore s ľudskosťou a povinnosť usilovať sa o prevýchovu odsúdeného.

Prvoradý je aj Čl. 13 ods. 4 Ústavy TR, ktorý stanovuje trestnosť akéhokoľvek fyzického a morálneho násillia na osobách, ktoré podliehajú obmedzeniam slobody.

Ďalšie ústavné články, ktoré majú osobitný význam pre výkonnú a väzenskú sféru, sú Čl. 2 zaručujúci nedotknuteľnosť práv osoby, a to aj vo väzbe alebo v internácii, Čl. 3 nariaďujúci zásadu rovnosti, resp. normy medzinárodného obyčajového práva a upravujú právomoc štátu v oblasti trestného práva a súdnej právomoci v súlade s ústavnými požiadavkami, európskymi obmedzeniami a medzinárodnými záväzkami, a to aj v oblasti výkonu trestu a trestnej právomoci, Čl. 13 a 25, ktoré stanovujú základné zásady trestnej zákonnosti, pre celý systém trestania, Čl. 24 ustanovujúci právo na obhajobu, a to aj pre obdobie výkonu trestu, Čl. 27 obsahujúci premisu nevinu, aby sa väzenské zaobchádzanie s podozrivými a obvinenými nemohlo zrovnoprávniť so zaobchádzaním s odsúdeným, Čl. 29, 30 a 31 chrániace rodinu, rodičovstvo, detstvo a mládež, resp. ochrana rodiny, rodičovstva, detstva a mládeže s poukazom na uväznených rodičov a penitenciárny výkon trestu odňatia slobody mladistvých, Čl. 32, ktorý zabezpečuje ochranu individuálneho a kolektívneho zdravia aj pre podozrivých, obvinených, odsúdených a internovaných, Čl. 33 a 34, ktorý ochráni umenia, vedy, vzdelania a štúdia, aj pre väzňov, Čl. 35 a 36 o ochrane práce, aj pre väzňov a internovaných, Čl. 79 upravujúci amnestie a milosti, ktoré majú vplyv na zánik trestných činov a trestov ako aj Čl. 87, v zmysle ktorého je možné udelenie právomoci udeliť milosť a zmierniť trest, ako individuálne opatrenia na jednotlivých väzňoch, a napokon

Čl. 101 a 104 zaručujúce súdnictvo a výkon spravodlivosti, a to aj v štádiu výkonu trestu a Čl. 111, ktorým sa určujú zásady spravodlivého procesu, ktoré sa vzťahujú aj na konanie o výkone trestu.

Zákonná a podzákonná úprava

Väzenský systém je na legislatívnej úrovni upravený mnohými zdrojmi. Základným predpisom je Zákon č. 354 z 26. júla 1975 Normy väzenského systému a výkonu opatrení na pozbavenie a obmedzenie slobody (z tal. *“Norme sull’ordinamento penitenziario e sulla esecuzione delle misure privative e limitative della libertà”*), tzv. väzenský systém alebo poriadok – *ordinamento penitenziario* (ďalej len **„Väzenský poriadok“**), ktorý je obdobný nášmu ZVTOS. Zákon pochopiteľne prešiel viacerými reformami a novelami.

Vo väzenských veciach existujú tri typy sekundárnych regulačných aktov. Po prvé, ide o vykonávacie predpisy, tzv. väzenské poriadky. Čl. 87 Väzenského poriadku stanovil, že do šiestich mesiacov od nadobudnutia účinnosti tohto poriadku sa má na návrh ministra spravodlivosti a po dohode s ministrom financií vydať príslušný vykonávací predpis, pričom otázka vzdelávania v zariadeniach na výkon prevencie a trestu sa má riešiť tiež po dohode s ministrom školstva. Súčasné ustanovenie bolo schválené prezidentským dekrétom z roku 2000 a je ním „Nariadenie obsahujúce predpisy o väzenskom poriadku a o opatreniach odňatia a obmedzenia slobody“ (z tal. *„Regolamento recante norme sull’ordinamento penitenziario e sulle misure privative e limitative della libertà“*).

Po druhé, ide o vnútorné predpisy ústavov. Čl.16 Väzenského poriadku ustanovil, že v každom zariadení je väzenské zaobchádzanie organizované podľa smerníc vydaných väzenskou správou pre potreby skupín väzňov a odsúdených, ktorí sú v ňom umiestnení. Metódy zaobchádzania, ktoré sa majú dodržiavať v každom zariadení, upravujú vnútorné predpisy, ktoré vypracúva a mení osobitná komisia zložená z dozorného sudcu, ktorý je predsedom, riaditeľa, lekára, kaplána, osoby zodpovednej za pracovné činnosti, vychovávateľa a sociálneho pracovníka, ktorá tiež upravuje kontroly, ktoré sa majú vykonávať u všetkých osôb, ktoré z akéhokoľvek dôvodu vstupujú do zariadenia alebo ho opúšťajú. Táto komisia môže využiť spoluprácu odborníkov s odbornými znalosťami v oblasti psychológie, sociálnej práce, pedagogiky, psychiatrie a klinickej kriminológie a jej rokovací poriadok a jeho zmeny schvaľuje minister spravodlivosti. V dôsledku vývoja legislatívy boli vyvinuté schémy pre ženské ústavy a ženské oddiely mužských ústavov, ktoré sa majú implementovať naprieč ústavmi. Napriek týmto ustanoveniam však stále existuje mnoho mužských a ženských ústavov, ktoré neprijali zákonom požadované vnútorné predpisy, čo má negatívne dôsledky z hľadiska zákonnosti a racionality na život odsúdených a všetkých zainteresovaných, ktorý sa naďalej riadi individuálnymi aktmi služby schválenými len riaditeľom a veliteľom ústavu.

Tretím typom sú tzv. „obežníky a služobné príkazy“ (z tal. *“le circolari e gli ordini di servizio”*). Ide o administratívne akty, ktoré pochádzajú od hierarchicky nadriadených orgánov na centrálnej alebo územnej úrovni a obsahujú informácie, výklady a pokyny, ktoré zaväzujú podriadené osoby. Vzhľadom na tieto vlastnosti tieto administratívne akty vyvolávajú problémy všeobecnej aj individuálnej povahy, keď neplnia len podpornú funkciu, ktorá im prislúcha pri podpore uplatňovania legislatívnych ustanovení a judikatúry, ale zachádzajú tak ďaleko, že nadobúdajú normatívny charakter a vybočujú z rámca. Tak namiesto objasňovania a pomoci pri uplatňovaní regulačných ustanovení a súdnych rozhodnutí prekonávajú deľbu moci a obchádzajú kontroly práva. Jedným z takýchto orgánov je Odbor

väzenskej správy (z tal. *“Il Dipartimento dell’Amministrazione penitenziaria”*), ktorý v rámci ministerstva spravodlivosti administratívne riadi personál a majetok väzenskej správy vykonáva úlohy súvisiace s výkonom väzenských opatrení, trestov a bezpečnostných opatrení plní úlohy stanovené zákonom v oblasti zaobchádzania s väzňami a internovanými osobami.

Základné sociálne práva osôb vo výkone trestu odňatia slobody v Talianskej republike

Vyššie uvedená legislatívna úprava garantuje základné pravidlá. Zaobchádzanie v ústave musí byť v súlade s ľudskosťou a musí zabezpečovať rešpektovanie dôstojnosti osoby, a ďalej uvádza, že zaobchádzanie sa musí vyznačovať absolútnou nestrannosťou bez diskriminácie na základe pohlavia, rodovej identity, sexuálnej orientácie alebo rodovej identity, národnosti, ekonomické a sociálne pomery, politické názory a náboženské presvedčenie^[14], a že väzni a internovaní sa nazývajú alebo označujú menom^[15]. Okrem toho predpisuje, že všetkým osobám zbaveným slobody sa zaručujú ich základné práva a že sa zakazuje akékoľvek fyzické a morálne násilie voči nim^[16], že v ústavoch sa udržiava poriadok a disciplína s ohľadom na práva osôb zbavených slobody^[17] a že sa nesmú prijímať žiadne obmedzenia, ktoré nemožno odôvodniť potrebou udržiavať poriadok a disciplínu^[18]. V nadväznosti na to stanovuje, že poriadok a disciplína v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody zaručujú bezpečnosť, ktorá je podmienkou na dosiahnutie cieľov zaobchádzania s väzňami a internovanými osobami^[19].

Právna teória a zákonná dikcia zabezpečuje vedecké pozorovanie osobnosti odsúdených a internovaných osôb s cieľom zistiť psychologické a fyzické nedostatky alebo iné príčiny, ktoré viedli k spáchaniu trestného činu, a navrhnúť vhodný program nápravy^[20]. V rámci pozorovania má dotknutá osoba možnosť zamyslieť sa nad spáchaným trestným činom, motívmi a spôsobenými následkami najmä pre obeť, ako aj nad možnými nápravnými opatreniami. Pozorovanie sa vykonáva pri začatí výkonu trestu a pokračuje počas neho. Pre každého páchatel'a alebo odsúdeného sa na základe výsledkov pozorovania formulujú pokyny týkajúce sa prevýchovného zaobchádzania a vypracuje sa príslušný program, ktorý sa dopĺňa alebo mení podľa potrieb, ktoré vzniknú v priebehu výkonu trestu; prvá formulácia sa vypracuje do šiestich mesiacov od začatia výkonu trestu.^[21]

Individuálny program zaobchádzania vypracúva skupina pre pozorovanie a zaobchádzanie, ktorá vykonala vedecké pozorovanie osobnosti, ktorej predsedá riaditeľ zariadenia a ktorá pozostáva z interných zamestnancov. Tími sú právno-pedagogickí pracovníci, pracovníci sociálnych služieb, inšpektori väzenskej polície ako aj ďalší zúčastnení odborní pracovníci a iné osoby – psychológovia, sociálni pracovníci, pedagógovia, psychiatri, kriminológovia, kultúrni mediátori a tlmočníci^[22]. Podrobnosti o liečbe sa spolu so súdnymi, životopisnými a lekáorskými údajmi uvádzajú v osobnom spise, ktorý sleduje dotknutú osobu, a v ktorom sa zaznamenáva vývoj vykonanej liečby a jej výsledky.^[23]

Uvedené však má v praxi nedostatky. Zabezpečenie a dodržanie výchovného účelu a resocializačného prístupu a zaobchádzania si vyžaduje dodržiavanie alebo aspoň zdánlivú účasť na modeli podriadenosti správania, resp. nadradenosti inštitúcie. Nie vždy sa to však s ohľadom na jednotlivých odsúdených podarí zabezpečiť, pričom v takom prípade disciplínu zaručuje len represívny systém.

Podobne ako v Slovenskej republike, aj v Talianskej republike majú ústavy rozdelené podľa rôznych stupňov stráženia. Zákon stanovuje, že každá inštitúcia má odlišné charakteristiky vo vzťahu k právnemu postaveniu väzňov a internovaných osôb a k potrebám liečby. Zaradenie do konkrétneho ústavu nepredstavuje odlišné životné podmienky pre odsúdeného ale predstavuje skôr rozdiel súvisiaci s aspektmi reedukačného zaobchádzania, a nie s aspektmi väzenského zaobchádzania vo všeobecnosti. Toto rozlišovanie sa robí jednak preto, aby sa zabezpečilo vedecké pozorovanie osobnosti – a tým aj individualizácia liečby – a jednak preto, aby sa zabránilo nebezpečným a škodlivým „kriminálnym“ vplyvom a incidentom v ústavoch. Z týchto dôvodov boli v roku 1991 talianske väznice rozdelené do troch stupňov zabezpečenia: (i) normálny stupeň zabezpečenia pre väzňov a internovaných, ktorí nie sú nebezpeční alebo majú zníženú nebezpečnosť; (ii) osobitný stupeň zabezpečenia pre väzňov a internovaných, ktorí sa považujú za nebezpečných; (iii) vysoký stupeň zabezpečenia pre väzňov a internovaných, ktorí sa považujú za veľmi nebezpečných.

V roku 1993 sa obežníkom Ministerstva spravodlivosti talianskej republiky, odbor väzenskej správy č. 3359/5809 z 21. apríla 1993 (z *tal. circolare n. 3359/5809 del Ministero di Grazia e Giustizia, dipartimento dell'amministrazione penitenziaria*) prvýkrát zaviedol pojem väzenských obvodov, ktoré sa delia takto: väzenský obvod prvého stupňa, t. j. s vysokým stupňom stráženia, pre najnebezpečnejších väzňov; väzenský obvod druhého stupňa, t. j. so stredným stupňom stráženia, určený pre prevažnú väčšinu väzňov, ktorí nespádajú do prvého ani tretieho obvodu; väzenský obvod tretieho stupňa, t. j. so zmierneným stupňom stráženia, pre drogovu závislých väzňov, ktorí nie sú obzvlášť nebezpeční.

Ženy musia byť umiestnené v oddelených a úplne samostatných ústavoch alebo oddieloch v porovnaní s ústavmi alebo oddielmi pre mužov. Okrem toho matky s deťmi do troch rokov musia byť oddelené od ostatných väzňov, mladí ľudia do 25 rokov musia byť oddelení od dospelých a mladiství musia byť umiestnení v osobitných ústavoch, úplne samostatných a nezávislých.

Zaobchádzanie s páchatelmi trestných činov, resp. s odsúdenými vo výkone trestu sa vykonáva najmä pomocou nasledovných prvkov:

1. vzdelanie;
2. odborné vzdelávanie;
3. práca;
4. účasť na verejnoprospešných projektoch;
5. náboženstvo;
6. kultúrne, rekreačné a športové aktivity;
7. kontakt s vonkajším svetom;
8. vzťahy s rodinou.[\[24\]](#)

Na účely prevýchovného zaobchádzania sa páchatelom zaručuje práca, s výnimkou prípadov, keď to nie je možné. Obvineným je na ich žiadosť umožnené zúčastňovať sa na vzdelávacích, kultúrnych a rekreačných aktivitách a s výnimkou odôvodnených prípadov alebo protichodných pokynov justičného

orgánu vykonávať pracovné aktivity alebo aktivity súvisiace s odbornou prípravou, ak je to možné podľa ich vlastného výberu, a v každom prípade za podmienok zodpovedajúcich ich právnemu postaveniu.^[25]

Väzenské zariadenia musia byť vybavené miestnosťami na individuálne bývanie a miestnosťami na spoločné aktivity, ktoré musia byť dostatočne veľké, vetrané a vykurované a vybavené vyhradenými toaletami. Väzeň má právo dostať posteľnú bielizeň, oblečenie a lôžkoviny; musí sa o ne starať a dbať na čistotu svojej cely ako aj čistotu a úpravu svojej osoby. Má zabezpečenú možnosť sprchovania a pravidelného strihania brady a vlasov. Z obsahu rôznych uverejnených správ CPT (skratka z angl. „*European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*“, v slovenčine „Európsky výbor na zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu“) vyplýva, že žiaduca veľkosť ciel, v ktorých je umiestnená len jedna osoba, je približne 9/10 m², ale odporúčanie minimálneho prijateľného priestoru, hoci približné, je 6 m² pre jednu osobu, 9 m² pre dve osoby a – pokiaľ ide o väčšie priestory – 4 m² na väžňa. V súčasnosti majú vo väčšine talianskych ústavov jednotlivé cely 9-10 metrov štvorcových a viacčlenné cely 20-25 metrov štvorcových.^[26]

Každá osoba vo výkone má právo byť vonku aspoň dve hodiny denne alebo v niektorých režimoch väzby kratší čas, nie však menej ako jednu hodinu. Osoby vo výkone majú právo na stravu zodpovedajúcu jej zdravotnému stavu. Má právo na tri jedlá denne, ktoré sa podávajú v čase stanovenom vo vnútorných predpisoch inštitúcie. Má právo mať k dispozícii pitnú vodu a v súlade s bezpečnostnými pravidlami môžu používať osobný varič. Odsúdení si tiež môžu na vlastné náklady zakúpiť potraviny a predmety dennej potreby, tzv. „nadštandard“ a majú zaručené právo dostávať tovar v balíkoch zvonku inštitúcie v rámci stanovených hmotnostných limitov. Zabezpečuje sa právo na zdravie a poskytovanie preventívnych, diagnostických, liečebných a rehabilitačných služieb, ktoré sú stanovené v základných a jednotných úrovniach starostlivosti. Priznané je právo na bohoslužby, na duchovnú pomoc od katolíckeho kaplána a na účasť na náboženských obradoch v katolíckych kaplnkách alebo nekatolíckych bohoslužobných miestach.

Väzeň musí dodržiavať pravidlá, ktorými sa riadi život v ústave, a osobitné pokyny zamestnancov väzenskej polície (ekvivalent nášho zboru väzenskej a justičnej stráže). Disciplinárne priestupky, vrátane nedbalosti pri čistení a upratovaní, úmyselného neplnenia pracovných povinností, držby alebo obchodovania s nepovolenými predmetmi, peniazmi a útočnými predmetmi, podvodnej komunikácie s vonkajším alebo vnútorným prostredím, zastrašovania a všetky činy, ktoré zákon stanovuje ako priestupky sa podľa ich závažnosti sankcionujú napomenutím, vylúčením z rekreačných a športových aktivít (maximálne na desať dní), samotkou na čerstvom vzduchu (maximálne na desať dní) a vylúčením zo spoločných aktivít (maximálne na pätnásť dní). Osoba vo výkone je taktiež povinná podrobiť sa prehliadke tak často, ako je to potrebné z bezpečnostných dôvodov. Má právo nebyť vystavená prostriedkom fyzického nátlaku na disciplinárne účely (ako je napr. použitie pút) a môže sa sťažovať dozorujúcemu sudcovi (z tal. „*magistrato di sorveglianza*“) na podmienky, za ktorých sa vykonáva táto právomoc. Všeobecnejšie povedané, môže sa sťažovať dozornému sudcovi na uplatnenie zákonom garantovaných práv a môže sa obrátiť s akýmkoľvek typom sťažnosti na riaditeľa zariadenia, inšpektorov, ministra spravodlivosti, dozorného sudcu, súdne a zdravotnícke orgány, ktoré navštevujú zariadenie, predsedu regionálnej rady (z tal. „*Presidente della Giunta regionale*“) a hlavu štátu.

Vzdelávacie kurzy na úrovni povinnej školskej dochádzky a vyššieho sekundárneho vzdelávania sa konajú v ústavoch na výkon trestu. Väzni môžu za účasť na kurzoch stredoškolského vzdelávania dostávať denný príspevok vo výške stanovenej ministerským výnosom (z tal. *“decreto ministeriale”*). Väzňom, ktorí navštevujú kurzy stredoškolského vzdelávania alebo univerzitné kurzy a ktorí v každom ročníku úspešne absolvovali všetky skúšky, sa v prípade, že sú v zlej finančnej situácii, uhrádzajú výdavky vynaložené na poplatky, školné a učebnice, vypláca výkonnostná prémie (štipendium). Väzňom, ktorí sa vyznamenali osobitným nasadením a prospechom v školských a odborných kurzoch, sa udeľujú odmeny. Väzňom sa tiež umožňuje súkromná príprava na maturitu a vysokoškolské štúdium.

Ústavy majú k dispozícii knižnicu, na ktorej správe spolupracujú samotní odsúdení. Prístup do priestorov knižnice jednotlivých oddelení sa uskutočňuje v dňoch a v čase stanovenom vo vnútornom poriadku ústavu. V rámci reedukačného zaobchádzania sa v ústave organizujú kultúrne, športové a rekreačné aktivity. Organizuje ich komisia zložená z riaditeľa, jedného alebo viacerých vychovávateľov, jedného alebo viacerých sociálnych pracovníkov a zástupcov odsúdených. Na účasť na kurzoch a iných aktivitách stačí písomná žiadosť. Počas pobytu na čerstvom vzduchu sa chovanci môžu venovať športovým aktivitám.

Práca je jedným zo základných prvkov väzenského zaobchádzania. Odsúdení sa môžu na vlastnú žiadosť zúčastňovať na pracovných aktivitách, a to buď v rámci ústavu ako napr. kuchár, holič, skladník, alebo mimo neho. Práca vykonávaná mimo ústavu je spôsobom výkonu trestu a pre odsúdených. Povoľuje sa v závislosti od závažnosti trestného činu bez obmedzenia, po odpykaní jednej tretiny trestu a pre odsúdených na doživotie sa uplatňuje po výkone najmenej 10 rokov. Dozorný sudca schvaľuje opatrenie riaditeľa inštitúcie a uvádza predpisy, ktoré sa majú dodržiavať.

Žiadosti o premiestnenie sa musia adresovať prostredníctvom riaditeľa ústavu (z tal. *direttore dell'istituto*) regionálnemu inšpektorovi/správci (z tal. *Provveditore regionale*), ak sa žiada o premiestnenie do väznice v tom istom okrese, alebo odboru väzenskej správy ministerstva spravodlivosti (už vyššie spomínaný orgán *“Dipartimento dell'amministrazione penitenziaria del Ministero della giustizia”*), ak sa žiada o premiestnenie do väznice mimo okresu. Uprednostňuje sa kritérium prideľovania väzňov do ústavov v blízkosti bydliska ich rodín. Väzni majú právo nebyť premiestnení z úradnej moci s výnimkou závažných a preukázaných bezpečnostných dôvodov, potrieb inštitúcie a dôvodov spravodlivosti.

Väzni a odsúdení majú právo na vizuálny rozhovor/ návštevu s rodinnými príslušníkmi alebo inými osobami, ak sú na to opodstatnené dôvody, ako aj s obhajcom. Každý odsúdený v bežnom režime má nárok na šesť návštev mesačne (odsúdení za obzvlášť závažné trestné činy majú nárok na štyri mesačne), pričom každý z nich trvá najviac jednu hodinu a súčasne s najviac tromi osobami. Osoba vo výkone má tiež nárok na telefonické rozhovory s rodinnými príslušníkmi a spolužijúcimi osobami. Tieto rozhovory sa poskytujú raz týždenne v trvaní najviac 10 minút každý, ako aj po návrate do zariadenia z dovolenky alebo voľna. Náklady zaň znáša väzeň. V závislosti od režimu sa vzťahujú prísnejšie pravidlá.

Korešpondenciu možno vo väzení prijímať bez obmedzenia v rámci bežného režimu. Korešpondencia, ktorú odsúdená osoba adresuje najmä advokátom, organizáciám na ochranu ľudských práv a pod. nesmie podliehať žiadnemu obmedzeniu. Každý zadržaný môže dostať štyri balíky mesačne s hmotnosťou nepresahujúcou 20 kg, a to buď pri príležitosti výsluchu, alebo ak boli zaslané poštou, ak v predchádzajúcich 15 dňoch nemal žiadnu osobnú návštevu. Rodinní príslušníci musia byť informovaní

o premiestnení do iného väzenského zariadenia. Väzni majú právo uviesť rodinných príslušníkov, ktorých si želajú bezodkladne informovať v prípade úmrtia alebo vážneho zdravotného postihnutia, a vo vzťahu ku ktorým si želajú dostávať rovnaké správy. Väzni a odsúdení majú právo uplatniť svoje právo voliť vo voľbách v osobitnej volebnej miestnosti, a to na základe vyhlásenia o svojom želaní, ktoré musia adresovať najneskôr tretí deň pred konaním volieb starostovi miesta, kde sa nachádza ústav. Je povolené používať osobné rádio, ako aj počítače a DVD prehrávače na študijné alebo pracovné účely.

Najzávažnejším problémom v súvislosti s podmienkami talianskeho výkonu trestu odňatia slobody je bezpochyby preplnenosť väzníc. V talianskych väzniciach je viac ako desaťtisíc väzňov zatvorených nad rámec regulačnej kapacity. Napriek tomu bolo za posledných päťdesiat rokov prijatých viac ako tridsať opatrení milosti (amnestia a/alebo omilostenie). Posledné dve opatrenia (omilostenie) pochádzajú z rokov 2006 (na slobodu sa dostalo viac ako dvadsaťpäťtisíc väzňov) a 2013 (na slobodu sa dostalo ďalších desaťtisíc väzňov). V marci 2019 bolo zo 46 904 miest v 191 ústavoch na výkon trestu odňatia slobody k dispozícii 60 512 väzňov, t. j. o 13 608 viac, ako je regulačná kapacita, pričom preplnenosť dosiahla 129 %. Preplnenosť väzenských zariadení však nie je v celej krajine homogénna. V súčasnosti je najviac preplneným regiónom Apúlia so 161- percentnou mierou preplnenosti, nasleduje Lombardia so 137 percentami. Ak sa potom pozrieme na jednotlivé inštitúcie, v mnohých z nich (Taranto, Brescia, Como) bola dosiahnutá alebo prekročená 200 % hranica. ^[27]

Záver

V jednoduchosti povedané, trest odňatia slobody nemôže viesť k úplnému a absolútnemu zbaveniu slobody, no popritom predstavuje jej vážne obmedzenie. Otázka zaobchádzania s väzňami vo výkone trestu predstavuje mimoriadne aktuálnu tému s ohľadom na model nápravného systému. Ak je cieľom trestu prevýchova, nápravné zaobchádzanie pozostáva z právnych inštitútov a konkrétnych postupov, ktoré sú zamerané na snahu o resocializáciu dotknutej osoby.

Symbolický výraz „oko za oko, zub za zub“ predstavoval v minulosti „konceptiu“ spravodlivosti. Moderný prístup štátov sa snaží v súvislosti s humánnymi dogmami nájsť správy pomer, resp. vyváženosť medzi ukladanými trestami a závažnosťou nezákonného a deviantného konania, ktorý povedie k pochopeniu a uvedomeniu si spáchaného skutku – prevýchovnému procesu. Odsúdený je človek rovný všetkým ostatným; trest má etickú odplatnú funkciu za spáchané zlo, a preto musí byť absolútne primeraný trestnému činu, postihujúci a povinný. Uvedené predstavuje akési podstatné základné princípy pri ukladaní trestov, obmedzovaní práv a adekvátnom definovaní podmienok výkonu trestu. Charakter trestu je preventívny aj represívny, sociálny aj individuálny zároveň, a skutočne, ak by trest neexistoval, ľudia by boli k nemu viac náchylní, zatiaľ čo jedným z dôvodov, prečo sa ľudia páchania trestných činov zdržiavajú, je práve to, že im hrozí za protiprávne konanie sankcia. Trest sa teda javí ako odôvodnený potrebou určiť subjekty k poslušnosti voči trestnému predpisu a reaguje aj na dôvod uistenia spoločnosti o činnosti štátu zameranej na udržanie a reintegráciu všeobecného právneho poriadku. Pokiaľ štát hrozí sankciou po vzniku udalosti, musí sankciu uložiť, aby obnovil poriadok, potvrdil svoju autoritu a napokon odvrátil hypotézu „súkromnej pomsty“. Nevyhnutnou sa teda javí existencia exaktného a systematického súboru právnych pravidiel, ktoré sú dané na vedomie všetkým členom spoločnosti, ktorí ponechaní na slobodné konanie sa môžu rozhodnúť, či ich budú rešpektovať, alebo nie. V prípade ak rešpektované nie sú nastupuje možnosť, resp. povinnosť štátu trestať. Zatiaľ čo podľa retributívnej teórie sa trestá preto, že je to spravodlivé, a nie preto, že trest je užitočný vzhľadom

na určitý účel, preventívna teória sa zameriava na účinky trestu a veľký význam prikladá účelu, ktorý, ako hovorí samotný názov, sa týka prevencie deviantného konania a je zameraný na ochranu spoločnosti. Inými slovami, jej hlavným cieľom je zabrániť páchaniu trestných činov, čo je užitočné pre celú spoločnosť.

Základnou premisou trestnej politiky právneho štátu je dôkladné poznanie existujúceho normatívneho stavu, poznanie a identifikácia legislatívnych a aplikačných nedostatkov tohto normatívneho stavu, a v neposlednom rade aj poznanie príčin, ktoré majú za následok uvedené nedostatky a problémy. Trestnú politiku štátu nemožno vnímať a ani uplatňovať ako statický, ale naopak dynamický fenomén, ktorý musí operatívne reflektovať na aktuálnu spoločensko-ekonomickú situáciu, na nové fázy a prejavy kriminality, ale rovnako tak problémy súvisiace s praktickým uplatňovaním trestnej spravodlivosti v oblasti ukladania, ale predovšetkým výkonu trestných sankcií, osobitne výkonu trestu odňatia slobody.

Pre zhodnotenie výsledkov tohto príspevku uvádzam, že právna úprava oboch štátov -Slovenskej a Talianskej republiky je takmer rovnaká. Napokon oba štáty sú členskými štátmi Európskej únie a Rady Európy a sú viazané tými istými medzinárodnými a európskymi normami. Odlišnosti nájdeme najmä v názvosloví a formálnej stránke jednotlivých vnútroštátnych predpisov. Aj na základe uvedených poznatkov v tomto príspevku možno konštatovať, že citované talianske právne predpisy prakticky lemujú jednotlivé ustanovenie slovenského ZVTOS. Ústavy na výkon trestu odňatia slobody sú členené na základe stupňov stráženia, a odsúdení sú umiestňovaní do ciel na základe rovnakých kritérií. Individuálne programy pre odsúdených vypracúvajú na to určení pedagógovia. Zákomom garantovaná strava a hygiena sú identické. Rovnako tak sú garantované práva na korešpondenciu, návštevy, športové aktivity či bohoslužby.

Podľa jednej tézy odňatie osobnej slobody nevyhnutne znamená degradáciu každého iného práva väznenej osoby v tom zmysle, že zo zákonného nároku na odňatie osobnej slobody fakticky vyplýva, že každé iné jej právo je ohrozené, t. j. obmedzené alebo dokonca popreté. Táto teória je neprijateľná, ak ju chápeme v normatívnom, teoretickom zmysle, ale ak ju chápeme v praktickom zmysle, do určitej miery platní nakoľko ilustruje nie vždy riadne dodržiavanie predpisov a oprávnení štátu, teda to, čo sa deje v realite väzenia. Trest odňatia slobody nikdy nemôže byť na ujmu výkonu iného práva väznenej osoby. V tejto súvislosti je možné usilovať sa o rovnováhu medzi právom na pozbavenie osobnej slobody a využívaním iných základných práv. Vďaka tomuto úsiliu sa zákonodarcom darí napredovať v procese humanizácie trestu odňatia slobody. Stručne povedané, trest odňatia slobody nemôže viesť k úplnému a absolútne zbavenie slobody. Osobe vo výkone trestu odňatia slobody, hoci zbavenej väčšiny svojej slobody, je vždy zachovaný zvyšok práv, ktoré predstavujú sféru, v ktorej sa jej individuálna osobnosť môže rozvinúť a napraviť.

Použité informačné zdroje

Knižné zdroje

Ivor, J., Polák, P., Záhora J., 2016, Trestné právo hmotné, Všeobecná časť, Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, 556 s., ISBN: 978-80-8168-509-5;

Právne predpisy, medzinárodné dohovory a iné elektronické príspevky k legislatívnym opatreniam

Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, v znení protokolov č. 11, 14 a 15 a s dodatkovým protokolom a protokolmi č. 4, 6, 7, 12, 13 a 16;

Kongres OSN o prevencii kriminality a zaobchádzaní s páchatelmi, Štandardné minimálne pravidlá OSN pre zaobchádzania s väzňami, [online], 1955, Ženeva, [cit. 11.4.2024], Dostupné na internete: <<https://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/2015/un70.html>>;

Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 209/1992 Zb. [online], 15. mája 1992, [cit. 10. 4. 2024], Dostupné na internete: <<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1992/209/>>;

Obežník Ministerstva spravodlivosti Talianskej republiky, odbor väzenskej správy č. 3359/5809 z 21. apríla 1993 (z tal. la Circolare n. 3359/5809 del Ministero di Grazia e Giustizia, dipartimento dell'amministrazione penitenziaria del 21. aprile 1993);

Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 26/1995 Z. z. [online], 30. januára 1995, [cit. 10. 4. 2024], Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1995/26/vyhlasene_znenie.html>;

Rada Európy, Európsky výbor na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania, Európsky dohovor na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania, [online], 26. novembra 1987, Štrasburg, [cit. 10. 4. 2024], Dostupné na internete: <<https://rm.coe.int/16806dbaa3>>;

Rada Európy, Rezolúcia Výboru ministrov Rady Európy č. (73) 5 Štandardné minimálne pravidlá pre zaobchádzania s väzňami, [online], 19. januára 1973, Štrasburg, [cit. 10. 4. 2024], Dostupné na internete: <<https://rm.coe.int/16804fac9a>>;

Ústava Talianskej republiky č. 298 z 27.12.1947;

Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky ;

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov;

Zákon č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov;

Zákon z 26 júla 1975, č. 354 Pravidlá o väzenskom poriadku a o výkone opatrení na pozbavenie a obmedzenie osobnej slobody (*LEGGE del 26 luglio 1975, n. 354 Norme sull'ordinamento penitenziario e sulla esecuzione delle misure privative e limitative della libertà*) ;

Články v zborníkoch, elektronických monografiách, časopisoch a iné príspevky

Carceri Italiane, Polizia penitenziaria [online], [cit. 9.9.2023], Dostupné na internete: <<https://www.poliziapenitenziaria.it/carceri-italiane-3/>>;

Scheda sulla capienza degli istituti penitenziari – Recepimento nell'ordinamento interno delle indicazioni CEDU e CPT (2015) [online], 2015, [cit. 11.4.2024], Dostupné na internete:

<https://www.giustizia.it/giustizia/it/mg_1_12_1.wp?facetNode_1=0_2&facetNode_3=0_2_14&facetNode_2=3_1&previousPage=mg_1_12&contentId=SPS1189479>;

Správa pre Vládu Slovenskej republiky o návšteve Slovenskej republiky uskutočnenej Európskym výborom na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania; [online], 2016, [cit. 10.4.2024], Dostupné na internete: <<https://rm.coe.int/1680697da4>>;

Stati Generali Sull'Esecuzione Penale, Ministero della Giustizia, [online], 2016, [cit. 11.4.2024], 13 Dostupné na internete: <https://www.giustizia.it/giustizia/it/mg_2_19_3.page#r11b>

Poznámky pod čiarou

^[1] Ivor, J., Polák, P., Záhora J., 2016, Trestné právo hmotné., Všeobecná časť, Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, 34 s.

^[2] Ivor, J., Polák, P., Záhora J., 2016., Trestné právo hmotné, Všeobecná časť, Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, 370 s.

^[3] Štandardné minimálne pravidlá OSN pre zaobchádzania s väzňami boli prijaté Prvým kongresom OSN o prevencii kriminality a zaobchádzaní s páchatelmi, ktorý sa konal v Ženeve v roku 1955. Schválené boli Hospodárskou a Sociálnou radou rezolúciami 663 C (XXIV) z 31. júla 1957 a 2076 (LXII) z 13. mája 1977.

^[4] Rada Európy, Rezolúcia Výboru ministrov Rady Európy č. (73) 5 Štandardné minimálne pravidlá pre zaobchádzania s väzňami, [online], 19. januára 1973, Štrasburg, [cit. 10. 4. 2024], Dostupné na internete: <<https://rm.coe.int/16804fac9a>>

^[5] Predmetný dohovor nadobudol pre Slovenskú republiku platnosť 1. septembra 1994 a je publikovaný v Zbierke zákonov SR ako oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 26/1995 Z. z.

^[6] Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd nadobudol pre Slovenskú republiku platnosť 1. januára 1993 a je publikovaný v Zbierke zákonov SR ako oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 209/1992 Zb.

^[7] § 5 ZVTOS

^[8] § 8 ods. 3 ZVTOS

^[9] § 15 ZVTOS

^[10] § 19 ZVTOS

^[11] § 22 ods. 3 ZVTOS

^[12] § 18 ZVTOS

[13] Správa pre Vládu Slovenskej republiky o návšteve Slovenskej republiky uskutočnenej Európskym výborom na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania; [online], 2016, [cit. 10.4.2024], Dostupné na internete: <<https://rm.coe.int/1680697da4>>

[14] Čl. 1 ods. 1 Zákona z 26 júla 1975, č. 354

[15] Čl. 1 ods. 6 Zákona z 26 júla 1975, č. 354

[16] Čl. 1 ods. 3 Zákona z 26 júla 1975, č. 354

[17] Čl. 1 ods. 4 Zákona z 26 júla 1975, č. 354

[18] Čl. 1 ods. 5 Zákona z 26 júla 1975, č. 354

[19] Čl. 2 ods. 1 Zákona z 26 júla 1975, č. 354

[20] Čl. 13 ods. 2 Zákona z 26 júla 1975, č. 354

[21] Čl. 13 ods. 4 Zákona z 26 júla 1975, č. 354

[22] Čl. 28, 29 Zákona z 26 júla 1975, č. 354

[23] Čl. 13 ods. 5 Zákona z 26 júla 1975, č. 354

[24] *Stati Generali Sull'Esecuzione Penale*, Ministero della Giustizia, [online], 2016, [cit. 11.4.2024], 13 Dostupné na internete: <https://www.giustizia.it/giustizia/it/mg_2_19_3.page#r11b>

[25] Čl. 15 Zákona z 26 júla 1975, č. 354

[26] Scheda sulla capienza degli istituti penitenziari – Recepimento nell'ordinamento interno delle indicazioni CEDU e CPT (2015) [online], 2015, [cit. 11.4.2024], Dostupné na internete: <https://www.giustizia.it/giustizia/it/mg_1_12_1.wp?facetNode_1=0_2&facetNode_3=0_2_14&facetNode_2=3_1&previousPage=mg_1_12&contentId=SPS1189479>

[27] *Carceri Italiane*, Polizia penitenziaria [online], [cit. 9.9.2023], Dostupné na internete: <<https://www.poliziapenitenziaria.it/carceri-italiane-3/>>